

Werkbezoek 2009: een confrontatie
Zelf kijken, luisteren, proeven en voelen

al-watan - 't-thuis

MI'AR EEN VAN DE DRIEHONDERD VERNIETIGDE DORPEN
IN NOORD ISRAËL

TEN GELEIDE

December 2009, *Contactbrief 45* van de Stichting Vrienden van Nazareth ligt voor u. Eigenlijk behoeft deze Contactbrief geen Ten geleide. Als u er doorheen bladert, ziet u dat er veel aandacht gegeven is aan het werkbezoek aan Israël in oktober 2009.

We hebben dit nadrukkelijk gedaan. Met drie nieuwe bestuursleden werd dit een bijzonder werkbezoek. "Alle verhalen van de studenten, de Contactbrieven en alles wat we al zo lang gevolgd hebben, krijgt een extra dimensie nu we het zelf in Israël gezien, gehoord, geproefd en ervaren hebben," is de conclusie in de bestuursvergadering van 9 november. We zijn nog net geen week terug uit Israël.

Uiteraard geven we aandacht aan het studiebeurzenproject. We hebben indrukwekkende en uitmuntende impressies van de studenten gehad. Per jaar is te lezen hoe de student groeit en steeds beter in staat is ervaringen en gedachten onder woorden te brengen.

Bas heeft zijn column weer geschreven. Enkele impressies van de studenten prikkelden hem. Ze ontlokten hem de uitspraak: "ook in 2010 dienen wij deze wapenhandel met volle overtuiging te ondersteunen!" Oordeelt u zelf of hij gelijk heeft.

Samengevat: reist u met ons mee door Israël en lees wat er op ons pad kwam. We hopen dat u een klein beetje mee voelt, proeft en ervaart, hoe ieder van ons in Israël gereisd heeft.

Laat het gespreksstof zijn in ontmoetingen die u met een of meer van ons heeft. Laat het in ieder geval een stimulans zijn om het studiebeurzenproject te steunen. Voor ons is helder, dat dit voorlopig nog hard nodig is. Maar onze steun is véél meer dan alleen die financiële steun, juist de morele steun is een grote houvast voor studenten.

Zij en wij houden het met uw hulp vol!

Op weg naar de Sana Foundation, rijdt Fatmeh met plezier over de Karmelberg, de weg die ze vroeger altijd reed. Voordat we afdalen even een stop om Haifa in de verte te zien liggen.

Fedaa, de nieuwe student economie en accountancy.

INHOUDSOPGAVE

NUMMER 45

- blz. 1 Van de Bestuurstafel
  - Samenstelling nieuw bestuur afgerond
- blz. 2 Werkbezoek aan Israël
  - Volwassen worden in een verknipt land
  - Wat ons verbindt
  - Wie denkt er aan de Bedoeïenen
  - The Arts Gallery in Um-el-Fahaem
- blz. 14 Het studiebeurzenproject
- blz. 20 De column van Bas: Het enige wapen !!!

VAN DE BESTUURSTAFEL

SAMENSTELLING NIEUW BESTUUR AFGEROND

Na het afscheid van Siny Bootsma als voorzitter, heeft het bestuur vol goede moed haar schouders onder het werk gezet. Met drie nieuwe bestuursleden is dat meteen aanpakken. Drie enthousiaste en betrokken mensen, met heel veel vragen om goed zicht te krijgen op de gang van zaken. In de juni vergadering is besloten om de verschillende bestuurstaken te verdelen over de bestuursleden, zodat het werk breed door allen gedragen wordt. Deze taakverdeling was voor Willem Arts voldoende garantie om in de vergadering van 5 september het voorzitterschap met vertrouwen op zich te nemen.

Willem, Collin en Hanneke voor vertrek op Schiphol

Als bestuurslid vervult Hanneke Heisterkamp de rol van vicevoorzitter. Hierbij vertegenwoordigt zij de Stichting naar buiten en is public relations en communicatie haar aandachtsgebied. Collin den Braber richt zich op de ontwikkeling van uitwisselingsmogelijkheden met studenten. Tevens zijn er afspraken gemaakt over de achterwachtfunctie bij de secretariaatsaken. Het bestuur is nu vernieuwd. Een lang en zorgvuldig proces is er aan vooraf gegaan. Naast Willem Arts als voorzitter blijft Ad Mol penningmeester en Els Schots secretaris. Collin den Braber, Els Canoy en Hanneke Heisterkamp zijn bestuursleden.

De lopende zaken zoals het studiebeurzenproject, de fondswerving, de Contactbrieven en de financiën, zijn dit jaar gewoon doorgegaan. We hebben al aandacht gegeven aan 2010, het jaar waarin de Stichting 25 jaar bestaat. Op afscheiden schaal willen we dit vieren, ook met de Vrienden. We zijn al aan de slag gegaan om

in juni een jubileum nummer van de Contactbrief uit te geven. We willen op zaterdag 25 september of 2 oktober 2010 een feestelijke Vriendenbijeenkomst organiseren. Hiervoor zijn al twee studenten uit het studiebeurzenproject uitgenodigd.

Op het moment dat het werkbezoek ter sprake kwam, was de planning gericht op 2010. Maar we leerden al eerder dat het juist de werkbezoeken zijn die zoveel energie, inzicht en voeling geven met het werk van de Stichting. Daarom besloten we nog dit jaar op werkbezoek te gaan. De drie nieuwe bestuursleden krijgen zo een kans echt kennis te maken met de studenten, onze contactpersonen, met Israël en het Palestijnse leven daar. In deze Contactbrief wordt uitgebreid verslag gedaan over dit werkbezoek. We vroegen alle drie de bestuursleden een eigen impressie te schrijven. Het is aan u om te bepalen of het werkbezoek zijn vruchten heeft afgeworpen!

WERKBEZOEK ISRAËL

VAN 21 TOT 31 OKTOBER 2009

Met de werkbezoeken houden we al jaren een vinger aan de pols bij het studiebeurzenproject. We hebben dan rechtstreeks contact met de studenten, hun familie en met onze contactpersonen. Dit werkbezoek had een bijzonder tintje. We wilden de drie nieuwe bestuursleden de kans geven om zelf te kijken, te ruiken en te proeven aan het Palestijnse leven in Israël. Dit als basis voor het bestuurswerk in de Stichting. Geen van drieën was al eerder in Israël geweest.

Tevens waren we benieuwd naar de ontwikkelingen van de Sana Foundation. We wilden voorwerk verrichten om in 2010 aandacht te geven aan 25 jaar Stichting Vrienden van Nazareth. We vroegen de drie nieuwe bestuursleden een eigen indruk te schrijven. Bij elkaar geeft dit een prima beeld van het werkbezoek in 2009. U als lezer mag bepalen of de doelstelling van het werkbezoek gerealiseerd is en we drie actieve en betrokken nieuwe bestuursleden hebben.

Behalve de indrukken van de bestuursleden informeren we u over enkele ontwikkelingen waar tijdens het werkbezoek aandacht aan gegeven is.

Het boekproject van Fatmeh

Fatmeh vertelt uitgebreid over de achtergronden bij het boek dat ze aan het schrijven is. (*zie Contactbrief 42 en 39*). Al vanaf haar Phd onderzoek over de geschiedenis van vrouwen die in 1948 in Israël gebleven zijn, is Fatmeh steeds het gevecht aangegaan om de juiste aandacht voor dit onderwerp te krijgen. Was het eerst om de inhoud en de stellingen bij haar onderzoek geaccepteerd te krijgen, nu is het om Zed books te overtuigen dat de gekozen illustratie van een gesluisde vrouw op de buitenkaft, geen recht doet aan de verhalen die de vrouwen juist heel

openhartig verteld hebben. Fatmeh wil dat haar boek 'Palestinian woman in Israel', echt recht doet aan deze vrouwen en voor hen op komt. Het is hún verhaal: "sharing life with more power and dignity," zegt ze overtuigd. Deze vrouwen zijn met succes uit het trauma van 1948 gekomen. De kافت van haar boek heeft ze daarom afgekeurd. Het boek wordt een mix met het eigen levensverhaal van Fatmeh en haar moeder. Respect en vrijheid voor mannen en vrouwen zijn daarbij belangrijk.

De Sana Foundation

Meteen op de eerste vrijdag hebben we twee ontmoetingen met de Sana Foundation gehad. De organisatie in oprichting van afgestudeerde studenten, om in partnership de verantwoordelijkheid voor het studiebeurzenproject te gaan dragen. De zes 'Founders', initiatiefnemers, zoals ze in deze fase van oprichting genoemd worden zijn Lana, Nucu, Ola, Yo 'ad, Montaha, Lobna. Zij hebben de vergadering voorbereid. Ook Riad Agbaria en Fatmeh Kassem zijn uitgenodigd. Het is een hartelijk weerzien. We spreken over de opgestelde visie, het moeizame proces van de registratie, het vrijwilligerskarakter van de organisatie en de plannen en verwachtingen naar de toekomst. We benadrukken het belang van klein beginnen en het langzaam opbouwen van deze organisatie. Met zo een groep enthousiaste, maar op dit gebied nog onervaren jongeren, worden de plannen en toekomstdromen makkelijk te groot en is een zo lang durend registratieproces frustrerend.

Als de formele registratie een feit is, hebben we als Stichting voor het eerste jaar het aanbod gedaan om met het bedrag van een studiebeurs

*Ola, Montaha, Fatme en Willem bij de vergadering van de Sana Foundation
Fatmeh heeft behalve voor haar boek ook tijd voor de Sana Foundation*

voor één jaar aan het werk te gaan. Als zij met een goed voorstel komen, zullen we dit met het bedrag van € 3.500,- ondersteunen. Wij willen hen op deze wijze de mogelijkheid geven in 2010 écht te gaan werken. Regelmatig vragen zij naar onze goedkeuring, in geval van ... . We hebben aangegeven dat dit, zeker in de toekomst, hun eigen beslissing zal zijn.

Hierna was er een open bijeenkomst. Er zijn minder studenten dan verwacht, ook tot verbazing van de Sana Foundation. Even paniek rond deze lage opkomst, er blijkt maar 1 van de 2 toegestuurd adressenlijsten gebruikt te zijn. Tevens blijkt later dat de door Cegas verzonden email met uitnodiging aan allen niet herkenbaar was vanuit onze Stichting en als spam geoormerkt is bij verschillende studenten. Jammer, maar meteen is ons dilemma zichtbaar: zij moeten acties ondernemen en wij kunnen dat vanuit Nederland niet allemaal in de hand houden.

Toch werd dit een hele constructieve, goed voorbereide bijeenkomst met 25 deelnemers. We zijn te gast bij Cegas, (The Committee for Educational Guidance For Arab Students) We kennen Cegas al heel lang. Sofi Dalal, directeur, is gevraagd een korte introductie over Cegas te verzorgen. Ook vanuit de Stichting geven we een korte introductie. De Sana Foundation presenteert haar visie, de werkwijze en de stand van zaken op dit moment. Met de andere aanwezigen volgt een boeiende discussie, met name over het vrijwilligerselement van het werk en activiteiten gericht op de toekomst. Verschillende aanwezigen bieden hun professionaliteit aan. Trees Kosterman voor het planmatig opzetten van een concreet activiteitenplan, Cegas biedt vergaderruimte en faciliteiten aan, Riad en Fatmeh continueren hun support. Rida, een afgestudeerde student en nu docent Engels biedt aan om mee te werken. Naïef, een student aan de design academie is bereid om een folder en pr materiaal te ontwikkelen. Ook is er een aanbod voor vrijwillige ondersteuning van een jurist. Met een positief gevoel wordt de bijeenkomst afgesloten.

In de loop van de week ontmoeten we verschillende leden van de Sana Foundation en wisselen we ook met Riad Agbaria uit. Het is duidelijk dat er nog een lange weg te gaan is. De studenten zijn enthousiast en willen er hun schouders onder zetten. Wel zijn velen druk met hun eigen werk, studie en gezin. Duidelijk is ook dat ze begeleiding en ervaring nodig hebben van mensen die kunnen helpen om hun eigen route uit te zetten voor Sana Foundation. Hierbij telt zeker mee dat de structuur van de organisatie en de eisen die er van overheidswege aan gesteld worden, zwaarder en ingewikkelder zijn dan in Nederland. Ook voor ons zal het betekenen dat we 'met onze handen op de rug' met hen samenwerken om te zorgen dat niet onze ideeën, normen, cultuur en gewoon-

Bijeenkomst Sana Foundation

ten de overhand krijgen, maar dat zij vanuit hun eigen perspectief en enthousiasme in staat gesteld worden de Sana Foundation op te bouwen.

Weer samenwerking met Jaffer Farah

Al het eerste uur na aankomst in The Carmel Center is Jaffer Farah er om ons te verwelkomen. Jaffer was voorzitter van Cegas, daarmee contactpersoon voor ons met betrekking tot de studenten die we via Cegas gesteund hebben. Nadat Jaffer in de negentiger jaren directeur van Mossawa werd, is het contact langzaam verminderd. We zijn erg blij dat met dit werkbezoek de contacten weer hernieuwd zijn. Er zijn afspraken gemaakt voor toekomstige samenwerking, eventueel in het kader van uitwisseling tussen studenten. Jaffer is nog steeds met heel veel zaken bezig. Vanuit Mossawa worden veel acties op touw gezet om op te komen voor de rechten van Palestijnen. Voor de eerste week van november werden bijvoorbeeld acties voorbereid omdat een jeans fabriek geen Palestijnse werknemers wil aannemen. In november is Jaffer in Brussel en

Jaffer Farah

Lana opent als voorzitter de vergadering

Nacy en Ola

Den Haag om bij de EU te onderhandelen over de Palestijnse zaak. Hij wil weer meer met zijn oorspronkelijk beroep, journalistiek, gaan doen. Jaffer geeft net als Riad Agbaria aan, dat er op wereldniveau weinig echte inspanningen voor de Palestijnen zijn en er steeds minder gebeurt. Bijvoorbeeld als president Obama het heeft over het verbieden van de nederzettingen, heeft hij het alleen over de onwettige nederzettingen. Over de andere, de wettige nederzettingen, wordt niet gesproken. We hadden een open en constructieve uitwisseling, waarbij de bereidheid om weer samen te werken duidelijk aanwezig was.

Bethlehem

Ongelooflijk is hier te zien hoe de muur niets-ontziend kras door Bethlehem loopt. Niet meer gecamoufleerd, maar grote betonblokken, metershoog, die de hoofdstraat als doorgaande weg naar Jeruzalem afsluiten.

We gaan langs bij de Claire en Johny Anastas. Zij ondervinden aan den lijve wat de muur betekent die in no time aan drie kanten rondom hun huis gebouwd is. (foto blz. 10) Naast verlies van grond zijn ze daarmee ook afgesneden van de toeristen die voorheen hun winkel aandeden als ze het graf van Rachel bezochten. Door de muur is het graf nu niet meer van deze kant te bereiken. Op de muur staan verschillende tekeningen, leuzen en kreten, allemaal uitingen van woede en frustratie, maar ook vredelievende boodschappen.

Willem, Collin en Yo'ad

We zijn te gast in het AEI's Sumud Story House. Toine van Teefelen is directeur van het Arab Educational Institute en geeft samen met Rania Murra een toelichting op het AEI-Open Windows project. Dit project brengt Palestijnse vrouwen bij elkaar om gezamenlijk de situatie met de muur in Bethlehem te leren hanteren. Er worden verschillende activiteiten bij de muur georganiseerd om ook een andere beleving op te roepen dan enkel die 'horrible wall'. Sumud House ligt vlak bij het zogenoemde Rachel's Tomb checkpoint, checkpoint 300.

Toine is bezig om in de zomer van 2010 een groot kunstenaarsproject te organiseren, waarbij de muur beschilderd zal worden door kunstenaars

van over de hele wereld. Zo wil men publiciteit zoeken.

Beer Sheva

In Beer Sheva waren we te gast in het gezin bij Riad en Fatmeh. We waren daardoor direct betrokken bij het dagelijkse gezinsleven. We hebben de Ben Gurion Universiteit bezocht en werden in het Soroka ziekenhuis door Rania rondgeleid. Manal nodigde ons uit op haar studentenkamer. Haar vriend Tariq, uit Nazareth, was daar ook. Manal spreekt openhartig over haar ambities ten aanzien van haar studie om arts te worden. Tariq heeft zeven jaar in Oostenrijk gewoond en daar ict en fysiotherapie gestudeerd. Hij heeft daarna in Oostenrijk gewerkt, maar kreeg uiteindelijk geen verblijfsvergunning. Hij kwam terug en vond een baan in Beer Sheva. Ze leerden elkaar in een winkel kennen. Via de winkeljuffrouw wordt Manal gevraagd haar telefoonnummer te geven. Ze had zich voorgenomen tijdens haar studie niet aan een vriend te beginnen. Ze zegt ook dat ze een Palestijnse is, want ze weet dat ze er anders uitziet. Maar tot haar verrassing krijgt ze het antwoord terug dat hij ook een Palestijn is. Het ijs is dan gebroken.

In het Soroka ziekenhuis gaan we met Riad bij Kajed langs. Riad vertelt over de Bedoeïenenkinderen in het ziekenhuis. Uit de statistieken bleek dat er meer meisjes stierven dan jongens, namelijk in verhouding 4 op 1. Er is onderzocht waarom. Het blijkt dat jongens eerder naar het ziekenhuis gebracht worden als er wat aan de hand is. Voordat men met een zieke meisjes komt, is het vaker te laat! De opnames op de kinderafdeling betreffen 90% Bedoeïenen en 10% Joodse kinderen.

Bij het onderzoek naar borstkanker, de mamмоgrafie, is dit percentage juist omgekeerd, nl.: 90% joodse vrouwen en 10% Bedoeïenen vrouwen. Hier heeft men de modernste apparatuur van de wereld. In geval van een verdachte plek, vindt er direct een punctie plaats. Veel Bedoeïenenvrouwen komen niet voor dit jaarlijkse onderzoek. Op het moment dat ze komen, blijkt de borstkanker reeds in een laat stadium en is er niet veel meer aan te doen. Reden is dat zij te lang bij eigen doktors, stamhoofden, blijven. De Bedoeïenengemeenschap is gesloten en ze komen niet vlug met vragen als er wat aan de hand is. Daarom is het zo belangrijk om eigen doktoren op te leiden die wel het vertrouwen hebben. Rania en Kajed zijn inmiddels twee Bedoeïenenartsen. Wij steunden Kajed voor 1 jaar en Rania haar gehele studieperiode. Heba de derde Bedoeïenen arts die wij steunen, zij is bezig aan haar laatste afrondende jaar. Kajed is nu internist in opleiding. Hij heeft dienst.

Riad vertelt over Kajad's komst als Bedoeïen naar de universiteit (1995). Bij de eerste ontmoeting met hem zat hij op een ezel op weg naar huis.

Kajed tijdens zijn dienst in het ziekenhuis

Zijn vader heeft 5 vrouwen, hij heeft 30 broers en zussen. De oudste is 80. Eerst heeft Kajed farmacologie gedaan, Riad vond hem niet voldoende sociaal vaardig en communicatief om al arts te worden. Zonder pen en papier heeft hij de opleiding gedaan, altijd lezend in de bibliotheek, 'een Einstein' volgens Riad. Kajed is nu voor de tweede maal afgestudeerd en is werkzaam in het ziekenhuis. Riad heeft voor hem, net als voor Rania en Heba een bijzondere positie, een soort vaderrol. Riad ziet goed onder ogen dat zij alle drie in een andere wereld terecht zijn gekomen, wat ook de nodige problemen geeft. De nieuwe generatie Bedoeïenen jongeren ziet dit ook en wil daarom niet altijd studeren. Trouwen met 19 jaar is bij hen normaal. Vrouwen zijn nu meer ontwikkeld en dat geeft ook problemen. Er is veel controle door de gemeenschap als je niet getrouwd of gescheiden bent. Ben je wel getrouwd dan is de controle er enkel door je eigen man. Zo zie je regelmatig strategische huwelijken.

Op vrijdagochtend zijn we even in de klassen waarin Riad alweer voor het 14e jaar middelbare scholieren voorbereid op de toelating voor de universiteit. De laatste twee jaar van het voortgezet onderwijs komen deze jongeren naar de universiteit en krijgen les. Alles is op vrijwillige basis. De nieuw gestarte klas heeft 40 studenten. Gemiddeld valt 25% in de loop van de twee jaar af. Voor de 17 beste leerlingen zal er een plaats zijn op de universiteit, 40% van degene die starten, gaan door in de gezondheidszorg. Fatmeh is bij ons en is erg verheugd dat ze twee leerlingen van haar school uit Rahat in deze nieuwe lesgroep ziet zitten. (foto achterzijde)

VOLWASSEN WORDEN IN EEN VERKNIPT LAND

Hanneke Heisterkamp-van Wijk

Verknipt

Voor het eerst in Israël, rijden we door het golvende landschap van Galilea, met Libanon op de achtergrond en je ziet wat er met Israël gebeurde en nog aan het gebeuren is.

We gaan met Ali Zbidat op zoek naar wat rest van Mi 'ar, één van de na 1948 ontruimde dorpen.

Driehonderd van de 531 Palestijnse dorpen in het noorden van Israël werden toen vernietigd. We komen bij een groot hek, met een draaipoortje hebben we toegang.

Het is een verstilde plek op een heuvel met resten van een oude begraafplaats, oude stenen van huizen en een oude waterput. Naast het vroegere dorpje Mi 'ar en aan de overkant daarvan, op de volgende heuvel, zien we nieuwe huizen, allemaal hetzelfde, rode daken en ook daar een groot hek om heen.

Dat blijken nieuwe nederzettingen te zijn, in hele korte tijd neergezet. Joodse inwoners worden uitgenodigd daar te gaan wonen. Het valt echter niet mee hen daar voor te interesseren. Er is geen of weinig werk en als je de stad gewend bent, moet er veel tegenover staan om naar het platteland te verhuizen!

“Dit allemaal tengevolge van het beleid ‘voldongen feiten’ te creëren (d.w.z. joodse nederzettingen op veroverd gebied).” Renate Rubinstein schreef dit al in haar boek ‘Jood in Arabië Goi in Israël’, 1970 en concludeerde in 1988 dat er niets veranderd was. Het is nu 2009 en dit beleid is nietsontziend doorgezet.

Bedoeïenendorpen

Verder rijdend zien we tegenover deze nieuwe joodse nederzettingen, ook verspreid in het land

liggend, bedoeïenendorpen. Sommigen worden door Israël gedoogd, dat zie je aan de elektriciteitsdraden die er naar toe lopen. Soms bestaan die plekken, een dorp kun je het eigenlijk niet echt noemen, alleen uit tenten en wat plaatijzeren schuurtjes voor kippen en enkele koeien. We horen van Ali over het belang van eigen grond. Een aantal Palestijnse bewoners die dat nu nog bezitten, waren in 1948 na de ontruiming in staat terug te gaan naar hun huizen en wonen er nog. Bedoeïenen, rondtrekkende stammen, hadden toen en hebben nu geen eigen grond en zijn daardoor rechteloos. Maar ook als het lijkt dat je grond bezit (bezitten van legale eigendomsstukken), dan nog kan het ‘legaal’ worden afgepakt. Bijvoorbeeld als je nog geen bestemming hebt voor je grond of er een periode niets met de grond gedaan wordt, eigent de staat zich die grond toe en stuurt je een ontruimingsbevel!

Bedoeïenendorp in de buurt van Karmi'el

Reizend in het midden en oosten van Israël, zien we hetzelfde. Op weg van Beer Sheva naar Bethlehem en Jeruzalem, via een snelweg, waar we niet van af mogen, dwars door de Westbank, zien we het ook. Oude en nieuwe joodse nederzettingen, gedoogde en niet-gedoogde bedoeïenendorpen en de ‘muur’ die de afscheiding vormt tussen Israël en de Westbank, onderbreken het landschap.

Letterlijk een ‘verknipt’ landschap, een ander woord kan ik niet bedenken. Figuurlijk zijn dat, naar mijn mening, degenen die hiervoor verantwoordelijk zijn.

Volwassen worden

Hoe groei je als Palestijns kind en jong volwassene op in deze gescheiden werelden? Hoe ontwikkel je een eigen identiteit als je gaat studeren en naar buiten treedt en van leefwereld verandert? De Stichting Vrienden van Nazareth verleent studiebeurzen aan jonge Palestijnse

mensen om daarmee voor hen een universitaire of HBO-studie mogelijk te maken.

Als jongere van Palestijnse afkomst, kun je geen studiebeurs van de overheid bemachtigen, zoals joodse schoolverlaters. Alleen wanneer je in militaire dienst geweest bent kom je hiervoor in aanmerking. Dat kan een Palestijn(se) moeilijk doen, het is niet toegestaan en hij of zij wordt daarmee uitgesloten van een studiebeurs. In de documentaire 'Meisjes met dienstplicht' (in 2007 winnaar van de Zilveren Wolf en Volkskrant Publieksprijs op de IDFA) is de andere kant te zien. De Israëliëse Tamar Yarom, zelf twee jaar in dienst geweest, interviewt een aantal meisjes over hun ervaringen. Ze zijn schuld bewust en hebben het er erg moeilijk mee.

Bieden deze jonge joodse mensen mogelijk hoop voor Israël?

Ola Mahajne

Emoties en temperament

In de ontmoetingen en gesprekken met studenten en afgestudeerde studenten hoor en zie ik de overtuiging waarmee zij te kennen geven te willen leren. Leren voor een beroep dat ze willen uitoefenen en ook leren in dit 'verknijpte' land waardig overeind te blijven. Iedere dag zijn zij daar mee bezig, in relatie tot hun familie, studiegenoten, vrienden en collega's. Ze zien hoe die werelden verschillen en dat daardoor hun vriendschappen met joodse vrienden altijd een grens hebben. Ze vertellen bijvoorbeeld over het verschil in temperament dat ze ervaren met hun medestudenten. Shorook en Fatma, twee geneeskunde studentes aan de universiteit in Haifa zeggen daarover: "Ik wil ook leren daar rationeel en verstandig mee om te gaan. Voor je het weet wordt van je gezegd dat je terroristisch bent, terwijl je je alleen geëmotioneerd uitlaat, zoals bijvoorbeeld over de recente bombardementen vanuit Libanon op Haifa".

Sociale identiteit

Ola Mahajne, oud studente, ontving ons gastvrij samen met Ashraf, haar man, in Um-el-Fahaem, in het huis van zijn ouders. Ola werkt intussen als tandarts in Jaffa.

Twee jaar geleden logeerde zij in Tilburg en gaf op de vriendenbijeenkomst een presentatie over haar ervaringen als Palestijnse studente in Tel Aviv. (zie *Contactbrief 41*) Haar woorden toen, dringen nu hier in Israël pas echt tot mij door. Ze vertelde: "Ik ging naar de universiteit, het was een 'shock', veel groter dan ik mij had kunnen voorstellen. Voor het eerst in mijn leven moest ik zien om te gaan met mijn Palestijnse achtergrond en cultuur in het dagelijks leven in Tel Aviv. Het was een extreme verandering van een conservatieve Palestijnse maatschappij in Um-el-Fahaem naar de joodse intellectuele omgeving van de universiteit."

Wat dat met de ontwikkeling van de sociale identiteit van Palestijnse studenten aan het hoger onderwijs doet, is intussen onderwerp van onder-

zoek geworden. Maar het is ook een zorg die ouders bezighoudt. Zoals Fatmeh, onze gastvrouw in Beer Sheva, mij toevertrouwde. Ze is hoog opgeleid, docente geschiedenis op een Arabische highschool, schrijfster en ook nog moeder van vijf kinderen, jongens en meisjes. Hoe leer je je kinderen over waarden en normen, als die in de maatschappij waarin je woont met voeten worden getreden?

Hoe ontwikkel je dan je eigen identiteit? Dat was en is voor iedere jong volwassene een heftig proces. Onze Palestijnse studenten in Israël zijn hierin dappere pioniers. Vrolijk, knap, sportief en intelligent, met en zonder hoofddoek, christen en moslim. Ik ben er van onder de indruk en ze hebben onze steun ontzettend hard nodig.

Mi 'ar

WAT ONS VERBINDT

Willem Arts

Dankbaarheid

Als nieuw bestuurslid van de Stichting Vrienden van Nazareth heb ik deel mogen nemen aan een boeiend en indrukwekkend werkbezoek naar Israël. Hoewel ik niet echt een reiziger ben, had ik deze reis voor geen goud willen missen. Ik was niet eerder in Israël geweest. Ondanks de grote confrontatie, voel ik me een rijk mens dat ik deze reis heb meegemaakt. Ik ben heel dankbaar naar de mensen die ik heb ontmoet en de wijze waarop zij mij deelgenoot maakten van een deel van hun dagelijks leven.

Ontmoeting & Confrontatie

Nog maar goed en wel bij de familie Agbaria in Beer Sheva aangekomen, luisteren we 's morgens bij het ontbijt naar Fatmeh en Lobna. Zij maken ons met hun verhalen al meteen deelgenoot van de complexiteit en pijn van Palestijnen in hun leven van alledag.

Lobna laat ons meerdere plekken in hun omgeving zien, die deze verhalen langs allerlei kanten bevestigen. We brengen een bezoek aan de moskee in Beer Sheva die nu omgebouwd wordt tot museum. Aan de verbouwing worden zo te zien kosten noch moeite gespaard. Het verhaal er achter maakt duidelijk hoe deze moskee met veel strijd van Palestijnse Moslims is afgepakt. Het is slechts één voorbeeld van de velen die we tijdens dit werkbezoek zien. Het is exemplarisch voor de wijze waarop Israël omgaat met haar Palestijnse burgers. Ik denk aan de onrechtmatige onteigening van grond en huizen en niet te vergeten, de Muur die families van elkaar scheidt en hun (economische) bestaansgrond letterlijk bij de wortels aantast. We hebben het gezien en aan den lijve ondervonden in Haifa, Akko, Sakhnin en later in Bethlehem en Jeruzalem. Palestijnen die

letterlijk verdreven zijn uit hun huizen, hiermee bedreigd worden, grond wordt afgepakt en basale voorzieningen ontbreken. Dit in tegenstelling tot de Joodse nederzettingen, waar alle voorzieningen voorhanden zijn.

Ik ben zeer onder de indruk van de mensen die we hier mochten ontmoeten; hun waardigheid, fierheid en hun verantwoordelijkheidsgevoel, wetende hoe kwetsbaar deze samenleving is. Tegelijkertijd is de 'onderhuidse' woede voelbaar over zoveel onrecht dat hen wordt aangedaan, waar nauwelijks een uitweg voor is?!

Met Fatmeh rijden we de tweede dag naar Haifa op weg naar de vergadering met de Sana Foundation. Onderweg rijden we langs een muur, voor ons lijkend op een gewone geluidswal. We ontdekken dat het hier een deel van de Muur betreft, met versieringen gecamoufleerd, zodat het niet meer opvalt. Ik word er helemaal stil van.

Op ons logeeraadres, de studentenkamers in het Carmel Center in Haifa, voel ik me zeer verrast door de openheid, het enthousiasme en het zelfvertrouwen van een aantal studenten die we daar ontmoeten. Prachtige jonge mensen die zich terdege bewust zijn van hun situatie en positie. Dit blijkt wel als we in gesprek raken met Fatma en Shorook. Ik hoor Shorook zeggen: "Wij studeren om te groeien, om zo meer met ons hoofd en vanuit wijsheid te (leren) reageren, waar wij primair vanuit ons gevoel reageren". Die wijsheid hebben ze hard nodig als we zien en voelen hoe discriminatie deel uitmaakt van hun dagelijks leven in zowel het publieke als het private domein.

In het private domein door de strijd die ze vaak in eigen familiekring moeten leveren voor hun positie als vrouw en bijvoorbeeld het recht om een eigen partner te mogen kiezen. In het publieke domein bijvoorbeeld door de subtiele wijze waarop ze als Palestijnse gestigmatiseerd worden op de universiteit of de stress die altijd voelbaar is tussen collega's van verschillende komaf. Ik zet mijn petje af voor de waardigheid waarmee deze jonge mensen weten om te gaan met dergelijke complexe situaties. Ik voel hoe belangrijk het is dat deze mensen een kans krijgen om te studeren

Lobna vertelt met landkaart over Palestina.

en zo hun bijdrage leveren aan de gemeenschap. Ik voel hoe ze daarvoor met hun jeugdig enthousiasme gaan en staan.

We zijn met meerdere mensen op stap gegaan, zoals met Lana die ons door het oude deel van Haifa leidt, een levendige markt, een rijke historie en een aansprekende tentoonstelling van gedichten, foto's en schilderijen op muren en pleinen, die vertellen over de geschiedenis en het verlangen naar gerechtigheid. We gaan op bezoek bij de schoonouders van Ola in Um-el-Fahaem, een van de grotere Palestijnse steden in het midden van Israël, waar in alle toonaarden voelbaar is dat het hier armoe troef is. (werkloosheid 38 %). Een autorit door de omgeving confronteert ons hiermee, ook met de Muur die langs Um-el-Fahaem loopt. In Um-el-Fahaem ontmoeten we mensen die het er niet bij laten zitten. Dit blijkt onder andere uit de tentoonstelling '29 km' van Duitse -, Palestijnse - en Israëlische kunstenaars over de muur. Said Abu Shakra, de directeur van The Arts Gallery zegt: "natuurlijk moeten mensen hun historie kennen, maar er is ook een andere waardigheid: schoonheid en kunst waar mensen van leven".

We ontmoeten Anim, de vader van Rozan, een student uit het studiebeurzenproject. Hij laat ons het oude deel van Akko zien, oude glorie in verval, door de Unesco uitgeroepen tot monument. Maar er wordt geen verdere bestemming aan gegeven, dus raakt het in verval. Gebouwen in de oude stad worden door Joodse Israëliërs 'ingenomen' omdat zij geld hebben om huizen op te knappen en daar wel een vergunning voor krijgen. We gaan met Anim naar Nazareth en ontmoeten Rozan bij het ziekenhuis, waar ze stage loopt en nu dienst heeft. Met ook een bezoek aan Kafr Kana zijn we in de gelegenheid onze bijbelkennis op te frissen.

Ali, de vader van Jeanne, een andere student, neemt ons mee naar de zo genoemde vergeten dorpen in noord Israël. Van de 531 dorpen zijn er nu nog zo'n 200 over. Ali laat ons zien waar hele dorpen na 1948 verdwenen zijn en plaats maken voor, op het oog, vriendelijke bossen van pijnbomen en cipressen. In werkelijkheid verdoezelen deze zo de geschiedenis van het Palestijnse volk. Ali, getrouwd met Trees Kosterman, vertelt hoe ze ook in hun eigen situatie getroffen worden door officieel beleid. Op hun huis rust een zo genoemd ontruimingsbevel omdat de (hun) grond waar het huis op gebouwd is, na door de overheid veranderde gemeentegrenzen, nu gedeeltelijk op andere gemeentegrond staat. Dit betekent concreet dat elke maand boete betaald moet worden en een ontruimingsbevel binnen 72 uur gerealiseerd zal moeten zijn. Het is opnieuw exemplarisch voor hoe Palestijnse burgers in hun meest basale behoeften worden bedreigd. De reis voert ons terug naar het zuiden om

De muur bij Jeruzalem, gecamoufleerd

De muur in Bethlehem, niets ontziend gebouwd om drie kanten van het huis van de familie Anastas

uitgebreider kennis te maken met studenten aldaar zoals Rania, inmiddels afgestudeerd en moeder van een prachtige dochter. Ze volgt nu de opleiding gynaecologie en is werkzaam in het Soroka ziekenhuis. Ze laat ons de kraamafdeling zien en vertelt hoe belangrijk het is dat zij met haar Bedoeïenen achtergrond hier werkzaam is. Ook Riad Agbaria, onze contactpersoon, onderstreept het belang dat mensen vanuit hun eigen gemeenschap de kans krijgen om te studeren. Zij krijgen meer vertrouwen van de eigen mensen die makkelijker met medische problemen naar hen komen om geholpen te worden. Hierdoor worden de kansen op een menswaardig bestaan voor de Bedoeïenen duidelijk vergroot.

En nu doorgaan.....

Hoewel er nog zoveel meer te vertellen is, wil ik afsluiten met wat me het meest geraakt heeft. Ik hoor de visie en overtuiging, ik voel de humor en ik zie de creativiteit waarmee deze mensen omgaan met hun dagelijkse realiteit en doorgaan.... Ik hoor Jaffer Farah, directeur van Mossawa en vroeger van Cegas, een oude bekende van de Stichting, zeggen: "We hebben in de eerste plaats morele steun nodig om cirkels van veiligheid te scheppen om onze gemeenschap op te bouwen." Mijn aarzeling om naar Israël te gaan, heeft plaats gemaakt voor een nog groter verlangen om ons steentje bij te dragen aan dit proces en ik wil iedereen uitnodigen dat ook te doen.

WIE DENKT ER AAN DE BEDOEÏENEN?

Collin den Braber

De eerste kennismaking was op een klein marktje in Beer Sheva. In een uithoek proberen een paar in Arabische gewaden geklede Bedoeïenen hun waar te verkopen. Hun marginale positie op de markt symboliseert de positie van de Bedoeïenen in Israël. Als je niet goed oplet, zie je ze nauwelijks staan!

De Bedoeïenen leven op het platteland in het noorden, maar vooral in het zuiden van Israël in de Negev woestijn. Waar veel Palestijnen zoeken naar maatschappelijke emancipatie, lijken de Bedoeïenen zich vast te klampen aan hun traditionele en nomadische manier van leven in familieverband. Als gevolg daarvan zie je overal in de woestijn kleine dorpen verrijzen die opgebouwd zijn uit tenten en golfplaten. Het nomadische karakter van de bedoeïenen doet een beetje denken aan de positie van zigeuners in Nederland.

Joodse Professor Miki Karplus en zijn vrouw Tzipi

Ook deze groep laat zich moeilijk in een stenen rijtjeshuis vangen, al probeert de Nederlandse overheid zigeuners te stimuleren om de stap van woonwagen naar een vaste stenen woning te maken. Dat is precies wat de Israëlische overheid nu ook met de Bedoeïenen probeert te doen. In het zuiden van Israël zijn zeven officiële woonplaatsen voor ongeveer 140.000 Bedoeïenen aangewezen. Bedoeïenen hebben echter helemaal geen zin om hun manier van leven op te geven. Velen kiezen voor een illegale manier van leven met hun eigen 'extended family' in niet door de Israëlische overheid erkende nederzettingen. Het leven in een 'illegaal' dorp zonder basisvoorzieningen is natuurlijk vervelend, maar ook het leven in de erkende dorpen is geen pretje voor de Bedoeïenen! Het besturen van een gemeenschap met verschillende families is namelijk heel wat anders dan alleen de eigen familie runnen. De Bedoeïenen bestuurders denken namelijk nog op een traditionele manier, wat zoiets betekent als: eigen familie eerst! Met verschillende concurrerende families in een dorp is zo'n manier van denken niet echt bevorderlijk voor een degelijk

en betrouwbaar gemeentebestuur. Maatschappelijk gezien is de positie van de Bedoeïenen dus zwak. Ten eerste omdat ongeveer 44% van hen in de illegaliteit leeft en daarmee geen beroep kan doen op de gangbare voorzieningen. Ten tweede verhindert de traditionele familiestructuur een goede samenwerking en efficiënte organisatie van de Bedoeïenen gemeenschap.

Meer en meer geaccepteerd

Dat er iets aan de hachelijke positie van de Bedoeïenen moet veranderen, dringt ook langzaam door tot de gemeenschap zelf. Langzaam maar zeker worden ze gedwongen zich stukje bij beetje aan te passen aan de eisen van de overheid en van de moderne tijd. Helaas speelt de traditionele familiestructuur ook hier een belemmerende rol. Mannen dreigen door deze veranderingen hun sociale status te verliezen en zoeken vaak hun heil bij drank of drugs. Vrouwen kunnen vaak weinig doen omdat ze voor de kinderen moeten zorgen. Vrouwen trouwen doorgaans jong en worden geacht vooral kinderen te krijgen en die te verzorgen. Grote gezinnen met 10 kinderen per vrouw komen dan ook regelmatig voor. Vrouwen die een actieve bijdrage kunnen leveren aan de positie van de Bedoeïenen zijn er dan ook weinig. Toch hebben wij het geluk gehad om enkele van deze vrouwen te ontmoeten. Bijvoorbeeld Rania, de eerste vrouwelijke Bedoeïenenarts in Israël (met hulp van een beurs van onze Stichting!). Met Rania hebben wij haar moeder Maheda bezocht. Beiden zijn in 2005 bij de Stichting te gast geweest voor de Vriendenbijeenkomst. (zie *Contactbrief 36 en 43*) Maheda is gescheiden omdat ze geen tweede vrouw van haar man accepteerde, ze werd daardoor uitgestoten door de familie. Na een lange weg, waarover Maheda in 2005 vertelde, is haar baanbrekend werk in de gemeenschap meer en meer geaccepteerd. Het door haar opgezette naaiproject is succesvol. Hier werken Bedoeïenen vrouwen die door hun man

Lakaya een erkend Bedoeïenendorp in de Negev

verlaten zijn. Zo verdienen ze hun eigen inkomen en het project geeft tegelijkertijd de gelegenheid om privé zaken bespreekbaar te maken. Inmiddels zijn enkele grotere opdrachten binnengehaald, waardoor ze commerciëler kunnen gaan werken. Trots vertelt Maheda ook hoe andere organisaties in Israël belangstelling tonen voor dit project en op werkbezoek komen om zo van elkaar te leren.

Een echtscheiding wordt in Nederland tegenwoordig vrijwel helemaal geaccepteerd, maar binnen de Bedoeïenen gemeenschap is het een dramatische stap. De soms beklemmende Bedoeïenen traditie blijkt ook uit het bewogen verhaal van de Joodse Professor Miki Karplus en zijn vrouw Tzipi, een activiteitenbegeleidster. Dit Joodse echtpaar zet zich in voor de bouw van een regionale campus voor speciaal onderwijs aan Bedoeïenenkinderen met een fysieke en/of geestelijke beperking (ongeveer 4.000 Bedoeïenen kinderen in de omgeving van Beer Sheva). Zij vertelden het verhaal van een Bedoeïenen vrouw die met goedkeuring van haar ouders wilde trouwen met een man uit een andere familie. Een goedkeuring die nodig was omdat men doorgaans trouwt binnen de familie. Enkele familieleden waren daar echter niet van gediend en bedreigden het paar. Het huwelijk werd uitgesteld en vanwege de dreiging voelde het paar zich gedwongen om los van elkaar te vluchten. Gelukkig is het huwelijk later alsnog afgesloten, maar het geeft wel de verhoudingen in de Bedoeïenen gemeenschap weer.

Natuurlijk zijn er ook mooie kanten aan de Bedoeïenen traditie zoals de sterke onderlinge banden, de vrijheid en autonomie die men zo nadrukkelijk nastreeft, hun innige band met de natuur en zeker de uitzonderlijke gastvrijheid die wij in het westen vaak zo missen en waar wij als bezoekers regelmatig van konden proeven. Ech-

ter de maatschappelijke en interne problemen zijn bij de Bedoeïenen zo groot dat dit vraagt om een culturele dynamiek die leidt tot een betere positie in de samenleving naast de Joden en de Palestijnen. Als bestuurslid vind ik het dan ook een goede zaak dat het studiebeurzen programma van de Vrienden van Nazareth ook voor Bedoeïenestudenten mogelijkheden biedt. Daarmee geeft de stichting aan oog te hebben voor de benarde positie van de Bedoeïenen en gezien mijn ervaringen bij het werkbezoek lijkt me dat een goede zaak!

Bronnen:

Werkbezoek (2009) door 4 bestuursleden Stichting Vrienden van Nazareth.

Abu-Rabia-Queder, Sarab and Weiner-Levy, Naomi (2008). Identity and gender in cultural transitions: returning home from higher education as 'internal immigration' among Bedouin and Druze women in Israel. *Social Identities*, 14: 6,665-682.

Karplus, Mike (2009). Regional Campus for Education and Rehabilitation of Bedouin Children with Special Needs.

Maheda, Rania en Rajan

THE ARTS GALLERY IN UM-EL-FAHAEM

Samen met Ola en Ashraf bezochten we de in 1996 opgerichte galerie, de eerste en enige in dit Palestijnse stadje.

Een initiatief van inwoners en kunstenaars om hedendaagse kunst te introduceren bij de inwoners van Um-el-Fahaem en oorspronkelijke Arabische en Palestijnse kunst te kunnen exposeren. Het stimuleren van een culturele dialoog tussen Arabische en joodse kunstenaars zowel in Israël als in de Arabische staten, is een belangrijke drijfveer.

We hadden geluk, de mooie tentoonstelling '29 km' van Duitse -, Palestijnse - en Israëlische kunstenaars over de muur, hing er nog, het was de laatste dag! Willem schreef er al over. Maar de galerie heeft meer pijlen op zijn boog en gonst van nieuwe plannen.

Wij zagen een indrukwekkend fotoboek met een verzameling foto's van de streek Wadi 'Ara, de omgeving van Um-el-Fahaem.*

Trots bood Said Abu Shakra ons het dikke boek aan met tekeningen van de architect en opties voor het in Um-el-Fahaem nieuw te bouwen Museum of Art.

Beneden zagen we de ateliers waar kinderen zich onder leiding van kunstenaars artistiek kunnen uitleven. Een geweldig initiatief met brede werking voor de stad en zijn inwoners.

*Memories of a Place, The Photographs History of Wadi 'Ara, 1903-2008

Editors: Dr. Mustafa Kabna, Guy Raz 2008

Kinderatelier in The Arts Gallery in Um-el-Fahaem

De uitbreidingen van nederzettingen verdringen de (niet erkende) Bedoeïenendorpen.

Napraten na de tocht met Ali bij Trees aan de keukentafel.

Met Riad Agbaria is uitgebreid gesproken over de Sana Foundation, onze samenwerking en de toekomst.

De toegangsweg naar Hebron is door deze wegblokkade afgesloten. Het is ruim een uur rijden om aan de andere kant de stad binnen te komen. The Office for the coordination of Humanitarian Affairs (OCHA) publiceerde op 9 oktober jl. een rapport waaruit blijkt dat slechts 35 van de toegezegde 100 wegblokkades op de Westelijke Jordaanoever zijn ontmanteld. Afgezien van 8 checkpoints op de zogenoemde Groene lijn, zijn er nog 592 wegblokkades die de Palestijnen een vrije doorgang belemmeren. (Soemoed 5: Ma'an News Agency Bethlehem, 10-10-2009)

STUDIEBEURZENPROJECT

In de loop der jaren zien we hoe studenten in hun impressies steeds beter verwoorden wat ze meemaken en hoe dat hen beïnvloedt. Daarvoor geven we hen een dik compliment.

Zeventien studenten hebben het studiejaar goed afgerond. Eén is helemaal klaar met haar studie medisch management. Drie studenten hebben de zes theorie jaren voor geneeskunde afgesloten. Het komend jaar doen zij hun afrondende examens, waarna ze met hun co-schap één jaar als arts gaan werken.

Twee nieuwe studenten uit noord Israël zijn in het studiebeurzenproject opgenomen, Marleen uit Makker Village begon met haar 3 jaar arbeidstherapie aan de universiteit van Tel Aviv. Fedaa uit Sakhnin start aan de Hebrew University in Jeruzalem met economie en accountancy. Dit is een vierjarige studie. Gezien de uitstekende resultaten van Fedaa, zowel op de middelbare school als voor het vereiste 'psychometric' examen, (690 punten, waar 500 voor Arabische en 580 voor joodse studenten het gemiddelde is) besloten we haar vanaf het eerste jaar te steunen gezien de moeilijke financiële situatie.

Niet uit het veld laten slaan

Moamena heeft haar vierde jaar geneeskunde aan de Hebrew University in Jeruzalem succesvol afgerond. Het was een pittig jaar. Het als arts in het ziekenhuis werken, heeft dit jaar een prominente plaats. Daarbij is Moamena eind augustus moeder van een dochter geworden.

Bij de start in het ziekenhuis waren er nogal eens confrontaties met Joodse en niet Arabische patiënten. Zij weigerden zich door haar te laten onderzoeken, soms vanwege haar hoofddoek, soms vanwege het feit dat ze nog in opleiding was. Veel overredingskracht was nodig om de patiënten te hen overtuigen en uitleg te geven wat een arts in opleiding wel maar ook niet mag doen. Langzaam krijgt Moamena een goede band met zowel de patiënten als met haar collega's in het team. Ze heeft veel profijt van haar vrijwilligerswerk. Al vanaf het eerste jaar heeft Moamena als vrijwilliger in de Alnoor Kliniek in haar woonplaats Um-el-Fahaem gewerkt. Daardoor heeft ze veel ervaring gekregen in de omgang met de patiënten en is ze al ervaren in de medische handelingen en onderzoeken die ze mag uitvoeren. Ze laat zich niet uit het veld slaan door deze confrontaties.

In een groepje van zeven studenten, drie Arabische en vier Joodse werkte ze dit vierde jaar nauw samen op de kinderafdeling van het ziekenhuis in Jeruzalem. Het onderzoeken van kinderen gaat Moamena heel goed af. De groep is het met elkaar eens dat de drie Arabische studenten theoretisch de beste zijn. De verbazing is dan ook groot als aan het eind van de periode hun cijfers het laagst zijn. Tot op heden weten ze niet waarom! Toch is de eindconclusie van Moamena: "Ondanks de moeilijkheden die ik - ook als zwan

Moamena en haar dochtertje

gere vrouw - tegenkwam, is het een goed jaar geweest. Ik heb veel geleerd, het was een prima aanvulling voor mijn ontwikkeling, als persoon ben ik er rijker van geworden."

***

Overtuigd ... de confrontatie aangaan

Fatma noemt om drie redenen de succesvolle afronding van haar vierde jaar geneeskunde aan de Technion in Haifa echt moeilijk: ze ging als arts werken, ze is verloofd en ze realiseerde de verandering waar ze al jaren over droomde. Ze schrijft openhartig.

Ze vraagt zich af of we haar kunnen begrijpen, of

Shorook en Fatma

we zicht hebben op de vele honderden uitdagingen, vragen en dilemma's die Palestijnen onder ogen moeten zien. Zo kunnen de sterkere de zwakkere onder druk zetten, omdat men hen wil laten doen wat men denkt dat goed voor hen is. Fatma noemt een voorbeeld: het dragen van de hoofddoek. Vrouwen moeten die dragen om hun haren te bedekken. Ik koos hier niet voor, maar mij werd geleerd dat slechte meisjes geen hoofddoek dragen. Dus zeven jaar lang bedekte ik mijn haren, terwijl ik dat eigenlijk niet wilde.

Als je nu denkt dat het kiezen van je kleren geen invloed heeft op je toekomst, heb je het fout. Hier in Israël laten kleren expliciet je religie zien, men reageert daarop. In de bus kijkt men steeds naar mij, men denkt dat ik een terrorist ben.

De verandering die ik doormaakte? Ik heb besloten me niet meer te gedragen zoals anderen willen dat ik dat doe, maar uit te gaan van mijn eigen gevoel en wat ik denk dat goed is. Ik heb het recht in mijn eigen leven keuzes te maken waar ik trots op kan zijn en die mij tot een persoon maken. Daarom besloot ik mijn hoofddoek niet meer te dragen en de discriminatie tegen vrouwen aan te vechten. Ik heb dit gedaan! Het was niet makkelijk. Mijn familie was het er niet mee eens; het hoort niet in onze gemeenschap. Ik heb met hen gepraat, hen proberen te overtuigen dat het belangrijk is dat we ons zowel van binnen als van buiten goed moeten voelen. Dat is de basis van waaruit we op kunnen komen voor onze Palestijnse positie in dit land.

Fatma schrijft dat ze er van overtuigd is dat eerst discriminatie in de eigen gemeenschap aangepakt moet worden, voordat je dit in de samenleving kunt doen. Ze heeft respect voor elke religie. Als je ergens in gelooft, maakt dat je sterker.

In Um-el-Fahaem is het gebruikelijk dat jongeren trouwen als ze 17 of 18 jaar zijn en ze rond hun 19e kinderen krijgen. Ze hebben geen keus maar ook niet de tijd en de mogelijkheid om een eigen beslissing te nemen. Het wordt niet geaccepteerd om op wat voor manier dan ook vriendschap met een man te hebben. Het gevolg is dat veel meisjes met hun neef trouwen, waardoor er vaak kinderen met genetische afwijkingen geboren worden.

Fatma verontschuldigt zich bijna: "Ik laat jullie nu een donkere kant van onze samenleving zien, maar ik vind dat belangrijk. Juist daar moeten we beginnen om veranderingen in gang te zetten." Fatma heeft haar hoofddoek afgedaan. Dat is veel makkelijker in Haifa, waar er minder op gereageerd wordt. In Um-el-Fahaem valt het veel meer op. Ook is Fatma verloofd, maar, schrijft ze: "Ik ben er in geslaagd mijn eigen man voor de toekomst te kiezen, op het juiste moment, zodat ik pas na het afronden van mijn studie trouw." Tijdens het werkbezoek spreken we met Fatma. Ze vertelt hoe ze haar vader een aantal maal moest overtuigen dat het geen zin had in te gaan op het verzoek van een jongen die om haar hand kwam vragen. In dit gesprek, waar Shorook ook bij was, zien we twee zelfbewuste vrouwen, overtuigd van hun keuzes, hard werkend aan het zichtbaar maken van discriminatie. Wel zijn ze zo verstandig om het voor henzelf behapbaar te houden en sluiten ze af met te zeggen: "Op onze manier, op kleine schaal rondom ons heen, proberen we de discriminatie aan te pakken."

***

Wat een beslissing van mijn jongste broer

Voor **Shorook** is het afronden van het vierde jaar, net als bij de anderen, een heel druk, vol, enerverend, uitputtend, spannend maar interessant jaar geweest. Het meest trieste voor haar was het besluit van haar jongste broer te stoppen met zijn eerste studiejaar. Hij is gaan werken om zo zijn ouders te ondersteunen om de studiekosten van Shorook en haar andere broer te kunnen betalen. Shorook en haar oudere broer hebben veel op hem ingepraat, maar hij was er van overtuigd dat hij de juiste beslissing heeft genomen!

De studie gaat goed. Heel veel leren en zeker twijfel of ze alles wel kan onthouden. De uitdaging werd gegeven door een van de docenten die eiste dat ze op ieder moment een antwoord konden geven op zijn vragen. Niet zomaar, maar citeren uit wat hij deze drie maanden vertelde, wat ze gelezen hadden of wat in de collegebanken was behandeld.

Hoe moeilijk ook, het heeft mijn nieuwsgierigheid aangewakkerd om echt te weten wat er staat of gezegd is. Shorook is heel trots als ze voor dit onderdeel een score van 84 haalt, terwijl het gemiddelde 80,5 is. Nog trotser is ze op haar

Shorook en haar ouders bij de diploma uitreiking Bsc. Certificate in medical science

diploma dat ze na de eerste drie jaar ontving. Blij is ze te zien hoe trots haar ouders op haar zijn, maar waardering heeft ze voor de steun die ze van hen krijgt om zich te ontwikkelen tot de jonge vrouw die ze nu geworden is.

Op bezoek bij Manal en Tariq

De mix van de theorie en de praktijk boeit Manal. Het daagt haar uit nog nieuwsgieriger te zijn naar de achterliggende theorie en deze te doorgronden. Ze schrijft: “Voordat we onze kennis hebben, moet een arts de persoon worden die anderen kunnen vertrouwen, die goed naar de patiënt kan luisteren. Dan pas voegt onze kennis wat toe en maakt het de tweede helft van het plaatje compleet.

Voor haar vrijwilligerswerk geeft Manal les op de highschool in haar dorp Majd el Kurum in noord Israël. Hier ontmoet ik de nieuwe generatie gemotiveerde jongeren, schrijft ze. De jongeren zijn enthousiast, leergierig en willen wel in haar voetsporen volgen. Daarom werken ze hard aan de moeilijke vakken als scheikunde en wiskunde die zij geeft. Manal zat vroeger zelf op deze school. De docenten zijn blij met haar komst, ze heeft een voorbeeldfunctie. Als vroegere leerling laat ze zien dat het belangrijk is om verder te studeren. Als jonge vrouw die met plezier en met succes geneeskunde studeert, wordt ze op handen gedragen. Ze sluit haar impressie nuchter af met: “Mijn basale doel is de leerlingen te laten zien dat dit mogelijk is: als je een wil hebt, heb je een weg die je kunt gaan!”

Als je een wil hebt, heb je een weg!

Manal valt meteen met de deur in huis: Het vierde jaar geneeskunde aan de Ben Gurion Universiteit van Beer Sheva vloog onverwacht vlug voorbij. Het is het boeiendste jaar, waarin we theorie en praktijk moeten integreren, door als aankomend arts te gaan werken. We leren proefondervindelijk hoe we op de verschillende afdelingen met patiënten moeten omgaan. Dit is steeds anders, want iedereen moet zelf leren om te gaan met zijn of haar ziekte en situatie. Dit doet ieder op zijn of haar eigen wijze.

***

Hebreeuws en Engels is een probleem

Safaa start met haar zesde en laatste theorie jaar voor geneeskunde aan de Hebrew University in Jeruzalem. “Een interessant, intellectueel én sociaal jaar heb ik achter de rug. Heel veel examens, het hele jaar door, zenuwslopend, maar nu ze achter de rug zijn voel ik me sterker en prettiger, ik ben goed voorbereid en klaar voor het laatste jaar dat nu start,” schrijft Safaa.

Safaa heeft haar vrienden en studiegenoten beter

leren kennen, er zijn verschillende goede contacten en vriendschappen gegroeid. "Ik ben dit jaar meer dan ooit uitgenodigd geweest op verlovingsfeestjes en trouwerijen, dat was prachtig."

Tot op heden heeft Safaa haar vrijwilligerswerk met jongere kinderen gedaan. Zij ondersteunde hen bij het huiswerk. Komend jaar richt ze zich op tieners, met name op hun taalontwikkeling. Veel studenten komen in de problemen met het Hebreeuws en met de Engelse taal. Safaa heeft daar wel een verklaring voor. Toen zij jong was, was de Israëliëse televisie de enige zender, dus hoorde ze dagelijks Hebreeuws. Nu kijkt men vaak alleen naar de Arabische zenders. Men heeft, minder dan vroeger, in de maatschappij gewoon 'gezond' contact met joodse mensen, hierdoor is de belangstelling om Hebreeuws, maar ook Engels te leren, sterk afgenomen. Daarom gaat Safaa in haar dorp Um-al-Qotof Engelse en Hebreeuwse les geven aan tieners. De drie leerlingen die ze het afgelopen jaar onder haar hoede had, Balsam, Reem en Rasha, hebben inmiddels uitstekende resultaten op school gehaald. Safaa schrijft: "Ik ben ervan overtuigd dat zij zich verder ontwikkelen, ze hebben een meer open blik gekregen en denken na over hun toekomst."

***

Wiskundeles geeft voldoening

Yosor sluit ook haar vierde jaar geneeskunde aan de Hebrew University van Jeruzalem goed af. Trots is ze op het verzoek dat ze krijgt om over twee jaar op de interne afdeling te komen werken en na te denken of ze zich dan wil specialiseren in interne geneeskunde. Een bevestiging voor haar dat men haar werk waardeert. Yosor vertelt enthousiast over haar vrijwilligerswerk bij de Albaironi Junior High school in Jatt Hamisholash. In overleg met de docenten heeft ze de beste leerlingen uit het 7e, 8e en 9e leerjaar extra les gegeven in wiskunde. Ze willen deel nemen aan de wiskunde competitie voor excellente leerlingen. Zij moeten in de loop van het jaar twee examens maken en krijgen op basis van de behaalde resultaten een diploma. Verschillende studenten behaalden het diploma met excellente resultaten.

***

Jullie vertrouwen wil ik verdienen

Mona heeft met uitstekende resultaten het eerste jaar voedingswetenschappen aan de Hebrew University afgerond. "Alles is al gestart met mijn dromen in de kindertijd, met mijn ambities en wensen voor een meer ontwikkelde, bewustere en progressieve maatschappij. Deze ingrediënten moedigen me aan om me in te schrijven op de universiteit" de openingszin van haar impressie bij de afronding van dit eerste jaar.

Safaa en haar vader

Voedingswetenschappen spreekt haar erg aan, interessante vakken en onderzoeksvelden, waarvoor in de Arabische wereld nog een tekort aan professionals is. Met 15 Arabische studenten zijn ze gestart. Zoals bij iedereen is dit een moeilijke overstap, weg van huis en familie, wennen aan het universiteitsleven, de andere taal en gewoontes, een nieuw 'bed' en het helemaal op eigen benen moeten staan in deze andere, joodse samenleving. "Maar als we naar de positieve kant kijken, zullen we al deze problemen het hoofd bieden en hard werken om het lichtje in de verte - onze droom - te verwezenlijken," sluit Mona af.

Mona beseft dat haar veel nieuwe ervaringen te wachten stonden. Ze zag er erg op tegen om zo nauw met joodse studenten te moeten werken en samen leven, ook vanwege de gespannen situaties in Israël. Maar dat viel alles mee. "Ik heb nu aan het einde van het eerste jaar ook joodse vrienden en sommige van hen helpen ons ook met de

Leerlingen krijgen wiskundeles van Yosor

Ali, de vader van Jeanne liet ons niet erkende bedoeïenen dorpen zien

studie. Maar ... dat rechtvaardigt niet de discriminatie die we hier onder ogen moeten zien.

Mona ziet hoe ze onafhankelijker geworden is en geleerd heeft meer op eigen benen te staan, haar eigen problemen op te lossen en voor zichzelf te zorgen. Het meest belangrijke, schrijft ze, is mijn veranderde mening over de waarde van familie, vrienden en een thuis. Eigenlijk, schrijft ze, beseffen mensen niet wat dit werkelijk voor je betekent, totdat je het verloren hebt .... Ik beseef werkelijk dat de Palestijnen in Israël een thuis nodig hebben, ondanks dat ze een huis hebben....

Tot slot dankt Mona alle Vrienden van de Stichting die haar studie mogelijk maken. We zijn thuis met zijn achten, ik heb vijf zussen, waarvan er een psychologie studeert. Zonder jullie steun ... . Maar, jullie steun is niet enkel financieel, het geeft me een grote verantwoordelijkheid en moedigt me aan mijn studie goed te doen, zodat ik jullie vertrouwen verdien.

***

Dit is je enige wapen

Lobna heeft haar tweede jaar van de rechtenstudie afgerond. Uitgebreid was ze in Contactbrief

44 (blz 15) aan het woord over haar uitwisseling naar New York. Consequentie was een dubbel programma in het laatste semester om de gemiste vakken in te halen. Maar Lobna had de New York ervaring voor geen goud willen missen. Ze heeft nu alles met goed resultaat afgerond. Lobna is zich bewust van de veranderingen die deze studie in haar leven en in haarzelf teweeg brengt. Gestart met twee vreemde kamergenootjes, zijn deze joodse medestudenten nu echte vrienden geworden. Ook schrijft Lobna dat ze zichzelf steeds meer bewust wordt van haar identiteit, zowel persoonlijk als politiek, in ambities, maar als belangrijkste het gevoel van motivatie om zowel door te werken en succes te halen, zowel in haar persoonlijke als professionele leven.

Komend jaar wordt er stage gelopen. Lobna heeft al bij twee advocatenkantoren gesolliciteerd. Graag wil ze naar Jeruzalem om daar ervaring op te doen bij de processen rond de huizen die onteigend of vernietigd worden.

Steeds meer beseft Lobna hoe belangrijk het is je via verdere studie te ontwikkelen. Uit onverwachte hoek kreeg ze een bevestiging. Op bezoek bij haar grootmoeder - een Palestijnse vluchteling van 1948 die niet weggegaan is - vroeg deze in welk jaar ze nu was. Lobna antwoordt: "Ik heb mijn tweede jaar nu afgerond". Haar grootmoe-

der lacht en zegt: "Heel erg goed, dit is je enige wapen." Lobna licht toe: "Ik denk dat ze bedoelt, maar niet met zoveel woorden zegt, dat het niet alleen een wapen is om ons als Palestijnen in Israël te ontwikkelen, maar dat het juist ook een wapen is om ons als vrouw in onze eigen gemeenschap te vormen en te ontwikkelen."

Lobna heeft haar vrijwilligerswerk bij de Sana Foundation gedaan. Hier heeft ze veel voorbereidend werk gedaan. Tijdens het werkbezoek trekken we een paar maal met haar op. In de andere verslagen is daarover te lezen. We ontmoeten een zelfbewuste jonge vrouw, volop in ontwikkeling en bezig met de toekomst. Mooi is de trots en de passie te zien als Lobna ons rondleidt en vertelt over haar land en de historie.

Het zijn levendige en persoonlijke verhalen van de studenten. Ook met Rozan, Amna, Amal, Montaha gaat het goed. In de vorige Contactbrief zijn hun impressies uitgebreid aan bod geweest. Rozan stuur een hele uitleg over Ramadan en

de wijze waarop zij dit in hun gemeenschap en familie vieren.

* * *

Jeanne Aouda moet wel wennen aan het feit dat bijna de hele vakantie in het teken stond van de examens die ze voor haar rechtenstudie moet afleggen. Maar nuchter als ze ook is, schrijft ze: "Ik zal me de komende jaren maar niet teveel van vakantie voorstellen." Veel ervaring heeft ze opgedaan met haar vrijwilligerswerk in het Nethadon Center, een organisatie die mensen helpt bij allerlei juridische problemen. Dit is Jeanne goed bevallen. Toch wil ze volgend studiejaar naar een andere organisatie om zo op hele verschillende terreinen ervaring op te doen. We waren tijdens het werkbezoek te gast waren bij haar ouders, Ali en Trees Zbidat Kosterman. Met hun ervaringen, verhalen en rondleiding in noord Israël is het Palestijnse leven in Israël weer een stuk tastbaarder geworden en bevestigt het de noodzaak om hier aandacht aan te blijven geven.

Tijdens een boeiende dagtocht met de vader van Rozan, is er in haar pauze even tijd haar te ontmoeten bij het ziekenhuis.

COLUMN VAN BAS

Oproep aan de studenten
Deze column van Bas is een vaste rubriek in de Contactbrief. Bas is een kritisch geïnteresseerde trouwe Vriend van de Stichting. Hij is in de dertig, heeft een fysiotherapeutische achtergrond en is actief als groepsleider in een dagactiviteitencentrum voor verstandelijk gehandicapte mensen. Met deze column hoopt het bestuur dat er contact ontstaat tussen de jongere generatie in Nederland en in Israël: een inspiratiebron voor toekomstperspectief. We dagen de studenten dan ook uit om via de Stichtingsmail te reageren op deze column.

Call for our students
These column of Bas became a permanent article. Bas is an interested and critical faithful Friend of the Foundation. He is 34 years old, has a physiotherapeutic background and is active as a companion for people with a mental handicap. The board of the Foundation Friends of Nazareth hopes that via the column there will be contact between youngsters in Holland and in Israel: a source of inspiration for perspective in the future. That is why we ask the students to react via the mail of the Foundation on this column.

Het enige wapen !!

De vraag om weer een column te schrijven, roept bij mij altijd de reactie op het nieuws rond het Midden Oosten met meer interesse en intensiteit te lezen en te volgen. Vaak erger ik mij dan en maakt het mij verdrietig, de uitzichtloosheid is immers zo eindeloos en een oplossing zo ver weg!

Fijn was het daarom om input te krijgen van de studenten en te lezen wat hen bezig houdt en boeit. Verrast ben ik dan eigenlijk (wederom) om die energie terug te lezen, die drive om er wat van te maken en die spaarzame kans te grijpen die ze krijgen, mooi!

Dit keer was er eigenlijk wat anders wat me nog het meest aangreep. Niet de voor ons zo bekende problematiek van 'De Palestijnse zaak' was in de berichten het prominentst aanwezig, de zogenaamde onderdrukking van het Palestijnse volk, maar de positie van de vrouw in haar eigen gemeenschap stond het meest in de schijnwerpers.

Letterlijk zegt een van de studentes dat ze eerst moeten vechten tegen discriminatie binnen haar eigen gemeenschap voordat ze kunnen vechten tegen de discriminatie tegen haar gemeenschap! Dat is toch wel even schrikken. Ik dacht toch dat we grotere stappen konden maken op twee fronten, hier vanuit Nederland en daar vanuit de Palestijnse gemeenschap; ten strijde konden trekken tegen de verschrikkingen die de staat Israël met zich meebrengt. De Liebermannen, de Netanyahu's en hier de Verhagen's en Naftaniels.

Maar laten we ons daar niet door laten afschrikken. De energie die vrijkomt uit de berichten van studentes dienen wij te koesteren en in dankbaarheid te aanvaarden! Daarbij kan de Stichting er trots op zijn dat zij dit voor een, altijd te kleine, groep studentes mogelijk heeft gemaakt. Die energie dienen wij te gebruiken om door te gaan, hun proces te faciliteren en hun verhaal te laten horen. Het mooist kwam dat voor mij naar voren in de dialoog die een van de studentes op schrift zette tussen haar en haar oma. Toen de studente haar oma vertelde dat ze inmiddels haar tweede studiejaar met goed gevolg had afgesloten sprak haar oma de volgende zin: "Very well my dear! This is our only weapon".

Het enige wapen, helaas niet meer, maar wat een prachtig materiaal om mee ten strijde te trekken! Kortom ook in 2010 dienen wij deze wapenhandel met volle overtuiging te ondersteunen!

Bas Mol

The only weapon !!

Whenever I am asked to write another column, my reaction is to read and follow the news on the Middle East with more interest and more intensively. Doing so I often get very irritated and I start feeling sad, because the situation there is extremely hopeless and a solution seems far away.

Therefore I was pleased to hear from the students and learn what occupies their minds. Actually I am amazed again to read about their energy, their drive to make the most of it by seizing the few opportunities they are offered. Great.

But this time something else made a deep impression on me. Most reports were not about the well-known 'Palestinian' problem, the so-called suppression of the Palestinian people, the emphasis this time was on the position of women within their own communities. In the very words of one of the students: 'We have to fight discrimination within our community before we can fight discrimination against it!'

That was a bit of a shock. I had thought that we could take bigger steps and that we could fight the horrors resulting from the state of Israel on two fronts, both from the Netherlands and from the Palestinian community, to oppose people like Liebermann, Netanyahu, and here, Verhagen and Naftaniel.

Let's not be put off by it though. We should cherish and be grateful for the energy emerging from the students' reports. Moreover the Foundation can pride itself that it has created opportunities for a group of students – however small it may be. We should use that energy to go on facilitating the process these students undergo and enable them to tell their stories.

This was made perfectly to me in the conversation between a student and her grandmother. The student wrote that when she told her grandmother that she had passed her second-year exams, her grandmother's answer was: 'Very well my dear! This is our only weapon.'

No other weapon, unfortunately, but good material to wage war with.

In short, we should support this arms trade whole heartedly, also in 2010.

Bas Mol

COLOFON

1985 - 2009: VIERENTWINTIG JAAR STICHTING VRIENDEN VAN NAZARETH

De Stichting is voortgekomen uit de Vereniging Basisgroep Tilburg via sinds 1980 opgebouwde contacten met Palestijnse christenen en moslims in Nazareth, de grootste Arabische stad in Israël.

Het doel van de Stichting is aandacht en steun vragen voor de Palestijnse 'minderheid' ($\pm 20\%$) onder de burgers van de Staat Israël,

- tot opheffing van de achterstelling waarin deze bevolkingsgroep sinds de oprichting van de Staat in 1948 nog steeds verkeert;
- tot versterking van democratische verhoudingen in de Staat Israël;
- in dienst van vrede en verzoening tussen Israël en de Palestijnen.

Een dubbele taakstelling bepaalt de activiteiten van de Stichting:

- Sinds 1989 werkt de Stichting voor een studiebeurzenproject tot steun aan Palestijns-Israëlische jongeren, bij een hogeronderwijsstudie binnen ook hún Staat.
- Vanaf de start werkt de Stichting bovendien aan voorlichting in Nederland over 'het andere Israël', o.a. via de uitgave van de Contactbrief.

De *Contactbrief* van de Stichting wordt toegezonden aan wie de Stichting financieel steunt. De prijs van de Contactbrief is € 10,- per jaar.

Het bestuur van de Stichting bestaat uit Willem Arts (voorzitter), Ad Mol (penningmeester), Els Schots (secretaris), Els Canoy, Collin den Braber en Hanneke Heisterkamp, leden. Siny Bootsma is ere-voorzitter. Wil Verheggen, oud-bestuurslid is adviseur van het Bestuur.

Adres: Stichting Vrienden van Nazareth,
Postbus 2256, 5001 CG Tilburg
E-mail adres: friends.nazareth.tilburg@planet.nl
Website: www.friends-nazareth.nl

Financiële bijdragen zijn over te maken op:

* rek.nr. 14.43.982 - ING

* rek.nr. 52.36.12.354 - ABN-AMRO

t.n.v. Stichting Vrienden van Nazareth, Tilburg.

Jaarlijkse donaties of eenmalige giften worden volgens de aangegeven bestemming besteed.

Giften aan de Stichting Vrienden van Nazareth zijn fiscaal aftrekbaar. De Stichting is 01-01-2008 aangemerkt als Algemeen Nut Beogende Instelling, ANBI instelling zoals omschreven in art. 6.33 sub b van de wet Inkomstenbelasting 2001 en is gerangschikt onder Instellingen als bedoeld in art. 24, lid 4 Successiewet 1956 (Brief Inspectie der Registratie en Successie te Den Bosch kenmerk 88/83 S, d.d. 22-12-1988).

De Statuten van de Stichting, gedateerd 26 november 1985, zijn geregistreerd bij de Kamer van Koophandel te Tilburg onder nr. 41096728.

Druk: H. Gianotten bv Tilburg

Ola ondertekent haar contract voor terugbetaling laatste jaar als lening

'n Herinnering

Wij konden in 2009 op u rekenen. Dank hiervoor !!

De studenten vragen nadrukkelijk
hun oprechte dank aan u door te geven

Wilt u eind 2009
met een extra bijdrage,
hoe klein ook,
nog aan de studenten denken?

Zij én wij
houden het met uw steun vol!!!

We sturen per jaar maar één acceptgiro.
Voor de Contactbrief vragen wij € 10,-.

Prettige feestdagen een gezond 2010

Op naar 25 jaar
Stichting Vrienden van Nazareth
Vriendenbijeenkomst:
25 september of 3 oktober 2010

**30 OKTOBER 2009: AL DIE VERWACHTINGSVOLLE JONGE KOPPIES
VOOR HET EERST IN DE UNIVERSITEITSBANKEN.
TWEE JAAR LANG OP JE VRIJE DAG.
VRIJWILLIG LES KRIJGEN ÉN GEVEN.
ALS VOORBEREIDING OP EEN UNIVERSITAIRE STUDIE.
DIT IS INVESTEREN IN TOEKOMST !!!**